

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Факультет біології, географії і екології
Кафедра біології людини та імунології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри
доцент Гасюк О.М.



“27” серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ВІКОВА ФІЗІОЛОГІЯ І ВАЛЕОЛОГІЯ»

Спеціальності: 014 Середня освіта (Українська мова і література)
Факультет української філології та журналістики

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма “Вікова фізіологія і валеологія” для студентів за спеціальністю; 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Розробник: Спринь Олександр Борисович, доцент, кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології людини та імунології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри біології людини та імунології

Протокол від “27” серпня 2019 року № 1

Завідувач кафедри біології людини та імунології

доцент Гасюк О.М.

()
(підпис)

© _____, 20__ рік
© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань 01Освіта / Педагогіка	нормативна	
	Спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)		
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Ступінь вищої освіти: Бакалавр	18 годин	
		Практичні	
		14 години	
		Самостійна робота	
		58 год.	
		Вид контролю: залік	

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 35,6: 64,4

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу - сформувати в студентів знання про особливості життєдіяльності організму людини в різні періоди онтогенезу, функціонування систем органів на кожному віковому етапі; систему оздоровчих умінь і навичок, яка формує валеологічну культуру вчителя.

Студенти повинні знати:

- загальні закономірності росту і розвитку дітей і підлітків;
- особливості процесів дихання, травлення, обміну речовин, терморегуляції, виділення,
- вікові особливості функціонування мозку дитини, значення нервової системи в регуляції і узгодженості функцій організму дитини та взаємозв'язку організму з навколишнім середовищем;
- складники і чинники формування здорового способу життя;
- закономірності і особливості впливу соціуму, які визначають здоров'я сучасної людини;
- школознавчі аспекти валеологічних знань.

Студенти повинні вміти:

- використовувати закономірності нервової регуляції функцій для раціоналізації інтелектуального і фізичного розвитку дітей і підлітків, попередження розвитку перенапруження, невротичних станів тощо;
- визначати причини та види порушень постави, функції зору у школярів, розробляти напрямки їх профілактики;
- володіти методикою антропометричних досліджень;
- визначати інтегральний рівень фізичного розвитку дітей;
- застосовувати фізіологічні знання на практиці для пояснення фізіологічних процесів, екологічних ситуацій;
- надавати першу медичну допомогу при травмах, кровотечах, переломах;
- обґрунтовувати необхідність для сучасної людини набуття знань, вмінь і навичок збереження і зміцнення здоров'я;
- визначати основні чинники формування здорового способу життя;
- обирати доцільні для індивіда форми і методи формування фізичного, психічного і духовного здоров'я;
- впроваджувати заходи, спрямовані на профілактику вживання алкоголю, наркотиків, тютюнокуріння, зараження СНІД.

Студент повинен **володіти навичками:**

- самостійного засвоєння нових знань;
- визначення постави, форми грудної клітини, форми стопи;
- визначення функціональних показників роботи органів дихання та серцево-судинної системи (пульс, артеріальний тиск).

Лекційний курс передбачає отримання студентами основних знань про вікові особливості будови та функцій дитячого організму, гігієнічні вимоги до побудови навчально-виховного процесу та знайомить студентів зі способами

оцінки стану здоров'я та фізичного розвитку дітей і підлітків. Причинами виникнення, шляхами профілактики та корекції вад постави; відхилення у розвитку і порушення функції залоз внутрішньої секреції та їх профілактику; функціональними характеристиками типів нервової системи у дітей, можливостями соціальної адаптації дітей з порушенням розумового розвитку; впливом природних факторів на здоров'я людини; стан здоров'я населення України; взаємозв'язок стану здоров'я та фізичного розвитку; динаміку стану здоров'я дітей і методи його оцінки; аспекти психічного здоров'я людини та її поведінки; питання гігієни навчання дітей і підлітків; гігієнічні питання благоустрою і обладнання навчально-виховних і оздоровчих закладів; соціально-педагогічні умови збереження здоров'я дітей; вплив здорового способу життя на здоров'я; валеологічне значення їжі; особливості раціонального харчування; аспекти репродуктивного здоров'я і статевого виховання; варіанти систем оздоровлення.

На практичних заняттях студенти набувають практичних умінь та навичок оцінки стану здоров'я та фізичного розвитку дітей, планування навчально-виховного процесу із врахуванням гігієнічних вимог до нього для дітей різних вікових категорій; опановують навички проведення санітарно-просвітницької роботи в школі.

Міжпредметні зв'язки. Для успішного вивчення даної дисципліни студенту необхідні знання з біології людини та екології людини.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 90 годин, із них 18 годин – лекції, 14 годин – практичні заняття, 58 годин – самостійна робота. Вивчення студентами навчальної дисципліни “Вікова фізіологія і валеологія” завершується складанням заліку.

Компетентності, що формуються під час навчання
Загальні компетентності (ЗК)

Шифр	Зміст компетентності
ЗК 1	Знання та розуміння предметної області, усвідомлення особливостей професійної діяльності
ЗК 3	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо
ЗК 6	Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
ЗК 9	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації

Програмні результати навчання (ПРН)

Шифр	Зміст компетентності
ПРН 20	Навчається впродовж життя і <i>вдосконалює</i> з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію
ПРН 23	<i>Забезпечує</i> охорону життя й здоров'я учнів в освітньому процесі та позаурочній діяльності

3. Програма навчальної дисципліни

Вступ. Предмети вікової фізіології і валеологія. Вікова фізіологія як самостійна гілка фізіології людини та тварин. Зв'язок її з іншими фізіологічними дисциплінами. Етапи історичного розвитку вікової фізіології та валеології. Поняття про біологічний та фізіологічний вік, ріст і розвиток людини. Вплив середовища на ріст і розвиток. Акселерація та ретардація розвитку. Підходи і обґрунтування поділу індивідуального розвитку на окремі вікові періоди. Антенатальний і постнатальний онтогенез. Ріст і розвиток в процесі антенатального онтогенезу, критичні періоди. Переломні етапи постнатального онтогенезу (ранній, дошкільний та шкільний вік, стаціонарний стан). Вікові особливості різних систем організму. Співвідношення нервових і гуморальних механізмів регуляції на різних етапах онтогенезу. Роль процесів регулювання в різні вікові періоди.

Розвиток і вікові зміни нервової системи. Нервова система у пренатальний період. Рефлекторні реакції у різні вікові періоди. Уроджені рефлекси з різних аналізаторів. Онтогенез сенсорних систем. Функціональне становлення кори і підкоркових структур. Вікові особливості вищої нервової діяльності. Антенатальний і ранній постнатальний періоди. Дошкільний та шкільний вік. Доросла людина. Вища нервова діяльність у старечому віці.

Аналізатори. Будова, функції, вікові особливості зорового, слухового, нюхового, тактильного та смакового аналізаторів. Гігієнічні вимоги.

Опорно-руховий апарат. Ембріональне закладання скелету. Розвиток кісток. Кісткова тканина у різні вікові періоди. Особливості формування і осифікації кісток окремих відділів скелету у постнатальний період. Зміни структури і функцій м'язів з віком. М'язова працездатність і вік. Розвиток рухової активності у дітей. Вікові зміни координації рухів.

Система дихання. Вікові зміни режимів дихання. Дихання у плода. Надходження кисню та видалення вуглекислого газу, транспорт газів кров'ю. Структурно-функціональна характеристика дихальної системи плода та стан регуляторних механізмів. Дихальна система в неонатальний період. Перший вдих і становлення зовнішнього дихання. Легенева вентиляція і вік. Вікові особливості регуляції дихання. Дихання за м'язової роботи.

Серцево-судинна система і вік. Становлення системи кровообігу. Особливості кровообігу ембріона та плода. Зміни гемодинаміки в онтогенезі. Вроджені вади розвитку серцево-судинної системи. Віковий розвиток структури та функцій серцевого м'яза в онтогенезі. Скоротлива здатність серця. Електрична активність. Вікові зміни показників роботи серця. Структура та функції судин у пренатальному та постнатальному онтогенезі. Основні гемодинамічні показники і вік. Вікові особливості гемодинамічних реакцій.

Вікові особливості системи крові. Загальні властивості крові в онтогенезі. Формені елементи крові і процес кровотворення. Періоди кровотворення: в жовточному мішку, гепато-лієнальний період, кровотворення у червоному кістковому мозку. Імунітет у різні вікові періоди. Онтогенез системи зсідання

крові. Зсідання у антенатальному та постнатальному періодах. Гематологічні зміни при різних умовах життя і діяльності людини.

Травні процеси і обмін речовин. Значення травної системи в антенатальний період. Вікова динаміка секреції слини. Шлунок. Розвиток залозистого апарату та ензимогенних реакцій. Вікові особливості нервової та гуморальної регуляції. Підшлункова залоза. Розвиток її секреторної функції. Вікові зміни структури та функцій залози. Печінка, вікові зміни функцій. Макро- і мікроструктура, регенеративні можливості. Жовчоутворення. Кишечник. Вікові зміни структури слизової оболонки тонкого кишечника. Функції тонкої кишки. Порожнинне і мембранне травлення та їх вікові зміни. Всмоктування. Рухова функція травної системи в пренатальному і постнатальному онтогенезі. Зміни метаболізму в онтогенезі. Синтез специфічних білків. Вікова динаміка основного обміну.

Ендокринна система у різні вікові періоди. Гіпофіз. Соматотропний гормон і регуляція росту. Епіфіз. Його впливи на статеве дозрівання. Щитоподібна залоза, її вплив на ріст і розвиток організму дитини. Тимус та імунні процеси, Наднирники. Інсулярний апарат. Статеві залози. Статеве дозрівання і статеві функції. Вікові особливості загального ендокринного статусу.

Нирки. Функції нирок у внутрішньоутробний період. Загальна вікова динаміка структури і функції нирок. Вікові зміни процесів та механізмів сечоутворення.

Змістовий модуль 1. Загальні закономірності росту й розвитку людського організму.

Тема 1. Вступ. Загальні закономірності росту та розвитку дітей і підлітків.

Мета та завдання вікової фізіології. Зв'язок вікової фізіології з іншими дисциплінами.

Поняття про ріст і розвиток організму. Основи вікової періодизації та оцінка фізичного розвитку організму. Поняття про онтогенез.

Найхарактерніші риси різних періодів розвитку людини. Критичні періоди онтогенезу.

Поняття про акселерацію і ретардацію. Організм як саморегульована система. Вплив різних чинників на ріст і розвиток ембріона і плода.

Тема 2. Фізіологія нервової системи, її вікові особливості.

Основні етапи розвитку нервової системи. Будова нервової системи. Роль нервової системи в сприйнятті, переробці і передачі інформації, в організації реакцій організму і здійсненні психічних функцій. Розвиток нервової системи у віковому аспекті.

Тема 3. Вища нервова діяльність, її становлення в процесі розвитку дитини. Координація нервових процесів у дітей та підлітків та її вдосконалення у процесі онтогенезу. Розумова і фізична працездатність дитини. Урахування особливостей вищої нервової діяльності у виховному процесі. Динамічний стереотип як фізіологічна основа режиму дня. Особливості розвитку втоми в

дітей. Втома і перевтома. Способи запобігання розвитку втоми в дітей шкільного віку. Принципи правильної організації навчального процесу.

Тема 4. Аналізатори. Будова, функції, вікові особливості зорового і слухового аналізаторів.

Онтогенез сенсорних систем. Сенсорні системи організму. Роль сенсорного сприйняття в ранньому дитинстві. Зоровий аналізатор. Слуховий аналізатор. Профілактика порушень зору та слуху. Розумова і фізична працездатність дитини. Урахування особливостей вищої нервової діяльності у виховному процесі.

Роль сенсорної інформації у розвитку дітей та підлітків. Морфофункціональні особливості органів чуття у різні періоди онтогенезу. Вимоги до освітлення та обладнання навчальної кімнати.

Змістовий модуль 2. Вікові особливості функціонування систем людського організму

Тема 1. Будова, функції, вікові особливості опорно-рухової системи.

Функціональні особливості розвитку опорно-рухового апарату в різні періоди онтогенезу. Значення опорно-рухової системи. Загальні відомості про скелет (форма, з'єднання, будова і хімічний склад кісток), ріст кісток, про роботу м'язів. Скоротність як основна властивість м'язів. М'язовий тонус і контрактура. Зміна функціонального стану м'язів під впливом ЦНС.

Розвиток рухів у дітей. Вікові особливості нервово-м'язового апарату. Вікові особливості фізичного розвитку дітей. Профілактика та перша медична допомога при травматичних пошкодженнях опорно-рухового апарату.

Постава (фізіологічна, патологічна). Викривлення хребта людини. Сколіоз, лордотична постава, кіфотична постава, випрямлена постава, плоскостопість. Профілактика викривлень хребта та виникнення плоскостопості. Класифікація причини, ознаки, перша медична допомога і принципи лікування травматичних пошкоджень кісток, суглобів, м'язів.

Розвиток трудової активності і координація рухів. Роль рухової активності у фізичному та психічному розвитку дітей. Підтримання здорового стану хребта і нормальної постави. Значення фізичного виховання і спорту, системи освіти і охорони здоров'я у збереженні здоров'я людей.

Тема 2. Будова та функції системи органів дихання, її вікові особливості.

Ембріональний розвиток органів дихання. Вікові особливості органів дихання. Типи дихання. Регуляція дихання (рефлекторна регуляція, дихальний центр). Вікові зміни функціональних та об'ємних показників дихання.

Роль повітряного середовища в збереженні здоров'я. Зміни фізико-хімічних властивостей повітря в навчальних приміщеннях. Гігієнічні вимоги до якості повітря в навчальних приміщеннях.

Тема 3. Будова, функції, вікові особливості серцево-судинної системи.

Внутрішнє середовище організму. Вікові морфофункціональні особливості крові і кровообігу. Робота серця. Регуляція кровообігу. Гуморальна регуляція кровообігу. Вікові особливості органів кровообігу.

Причини, ознаки профілактика та невідкладна допомога при найбільш поширених вроджених та набутих захворюваннях серця. Перша медична допомога при загрозливих для життя і здоров'я людини станах.

Причини, ознаки і види кровотеч. Невідкладна допомога при кровотечах посттравматичних (капілярних, венозних, артеріальних, внутрішніх) і нетравматичних (легеневих, шлункових тощо).

Імунітет. Захисні фактори організму. Формування імунних реакцій у процесі розвитку дитини. Вікові особливості регуляції кровообігу.

Тема 4. Будова, функції, вікові особливості системи органів травлення.

Вікові зміни органів травлення. Особливості білкового, жирового, вуглеводного обміну у людини. Значення води в процесі росту і розвитку дитини. Значення мінеральних солей та вітамінів у процесі росту і розвитку дитини. Норми та режим харчування.

Вплив несприятливого екологічного середовища на якість харчування. Інволюційні зміни органів травлення.

Тема 5. Будова, функції, вікові особливості ендокринної та статевовидільної системи.

Фізіологічне значення залоз внутрішньої секреції та їх розвиток у процесі онтогенезу. Гормони та їх вплив на ріст і розвиток організму. Хвороби, спричинені порушенням нормального функціонування залоз внутрішньої секреції.

Проблеми статевого виховання дітей та підлітків. Венеричні хвороби та СНІД як результат випадкових статевих стосунків. Попередження вагітності і абортів у неповнолітніх. Значення формування здорового способу життя в профілактиці захворювань. Валеологічні аспекти репродуктивного здоров'я. Репродуктивний потенціал. Генетична, сексуальна і психологічна сумісність. Статева культура.

Зміни умов існування людини в сучасному світі. Хвороби урбанізації.

Девіантна поведінка як соціальна проблема. Характерологічний аналіз різних видів девіацій: вживання алкоголю, наркотиків, тютюнокуріння, токсикоманія. Соціально-педагогічні аспекти профілактики різних виявів девіантної поведінки.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л.	пр.			С.р.		л	пр.			с.р.
Змістовий модуль 1 Загальні закономірності росту й розвитку людського організму.												
Тема 1. Загальні закономірності росту та розвитку дітей і підлітків	8	2	2			4						
Тема 2. Фізіологія нервової системи, її вікові особливості	12	2	2			8						
Тема 3. Вища нервова діяльність, її становлення в процесі розвитку дитини	12	2	2			8						
Тема 4. Аналізатори. Будова, функції, вікові особливості зорового і слухового аналізаторів	10	2				8						
Разом за змістовим модулем 1	42	8	6			28						
Змістовий модуль 2. Вікові особливості функціонування систем людського організму												
Тема 1. Будова, функції, вікові особливості опорно-рухової системи	10	2	2			6						
Тема 2. Будова, функції та вікові особливості дихальної системи	10	2	2			6						
Тема 3. Будова, функції, вікові особливості серцево-судинної системи	10	2	2			6						
Тема 4. Будова, функції, вікові особливості системи органів травлення	10	2	2			6						
Тема 5. Будова, функції, вікові особливості ендокринної та статеві системи	8	2				6						
Разом за змістовим модулем 2	48	10	8			30						
Усього годин	90	18	14			58						

5. ЗМІСТОВІ МОДУЛІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(денна форма навчання)

Змістовий модуль I

Тема: Загальні закономірності росту й розвитку людського організму

Лекційний модуль

1. Вступ. Загальні закономірності росту та розвитку дітей та підлітків (2 год.).
2. Фізіологія нервової системи, її вікові особливості (2 год.).
3. Вища нервова діяльність, її становлення в процесі розвитку дитини (2 год.)
4. Аналізатори. Будова, функції, вікові особливості зорового і слухового аналізаторів (2 год.).

Лабораторний модуль

1. Методи вивчення та оцінки фізичного розвитку школяра (2 год.).
2. Фізіологія нервової системи, її вікові особливості (2 год.).
3. Вища нервова діяльність людини (2 год.).

Модуль самостійної роботи.

Тема 1. Методи дослідження фізичного розвитку. Комплексний метод оцінки фізичного розвитку – 4 год.

Тема 2. Вікові особливості нервової системи - 8 год.

Тема 3. Онтогенез вищої нервової діяльності – 8 год.

Тема 4. Вікові особливості сенсорних систем – 8 год.

Підсумкова тека: письмова контрольна робота.

Змістовий модуль II

Тема: Вікові особливості функціонування систем людського організму

Лекційний модуль

1. Будова, функції, вікові особливості опорно-рухової системи (2 год.).
2. Будова, функції та вікові особливості дихальної системи (2 год.).
3. Будова, функції, вікові особливості серцево-судинної системи (2 год.).
4. Будова, функції, вікові особливості системи органів травлення (2 год.).
5. Будова, функції, вікові особливості ендокринної та статевих системи (2 год.).

Лабораторний модуль

1. Будова та функції системи органів руху. Її вікові особливості (2 год.).
2. Будова та функції системи органів дихання, її вікові особливості (2 год.).
3. Будова та функції серцево-судинної системи, її вікові особливості (2 год.).
4. Вікові особливості харчування дітей (2 год.).

Модуль самостійної роботи.

Тема 1. Вікові особливості опорно - рухового апарату – 6 год.

Тема 2. Вікові особливості дихання – 6 год.

Тема 3. Вікові особливості серцево-судинної системи – 6 год.

Тема 4. Вікові особливості травної системи і обміну речовин – 6 год.

Тема 5. Загальні закономірності діяльності ендокринної системи. Статевий розвиток – 6 год.

Підсумкова тека: письмова контрольна робота.

6. Форми та методи навчання

Форми організації навчання: лекція, практична робота, самостійна робота.

Методи навчання: словесні (лекція, розповідь, пояснення, робота з книгою), наочні (демонстрації, ілюстрації), практичні (розрахункові задачі, тренувальні вправи, тестові завдання).

З метою формування професійних компетенцій широко впроваджуються також інноваційні методи навчання, що забезпечують комплексне оновлення традиційного педагогічного процесу: комп'ютерна підтримка навчального процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, «мозковий штурм», опрацювання дискусійних питань).

7. Методи контролю

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- **Методи письмового контролю:** модульна контрольна робота, реферат.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Навчальні досягнення студентів із дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається при складанні заліку письмовому теоретичному та практичному контролю. Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості.

8. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Відповідь на практичному занятті та усна відповідь за темою індивідуального завдання		
Відмінно	A 90-100	Студент має глибокі міцні знання з теми. Вміє застосовувати здобуті знання на практиці. Відповідь базується на результатах отриманих в області природничих дисциплін, тобто з урахуванням міжпредметних зв'язків. В відповіді присутні розуміння фізико-хімічних механізмів різноманітних біологічних процесів. Розуміє опис на різних рівнях організації живої матерії, будови і функціонування компонентів клітини в нормі і при патології, молекулярні механізми регуляції біологічних процесів.
Добре	B 82-89	Студент має міцні ґрунтовні знання, вміє застосовувати їх на практиці, але може допустити неточності, окремі помилки в формуванні відповідей
	C 74-81	Студент знає програмний матеріал повністю, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми
Задовільно	D 64-73	Студент знає основний зміст теми, але його знання мають загальний характер, іноді не підкріплені прикладами
	E 60-63	Студент має прогалини в знаннях з теми. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні
Незадовільно	X 35-59	Студент має фрагментарні знання з теми. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал
	F 1-34	Студент повністю не знає програмного матеріалу, відмовляється відповідати
Модульний контроль (усна відповідь, письмова контрольна робота)		
Відмінно	A 90-100	Студент має глибокі міцні і системні знання з теми змістового модулю, вільно володіє понятійним апаратом. Знає основні принципи та методичні підходи до викладення анатомії людини. Розуміє опис на різних рівнях організації функціонування певних систем та органів, особливості регуляції біологічних процесів. Будує відповідь логічно, послідовно, розгорнуто, використовуючи анатомічну термінологію.
Добре	B 82-89	Студент має міцні ґрунтовні знання, вміє застосовувати їх на практиці, але може допустити неточності в формулюванні відповідей, окремі помилки при виконанні практичних робіт.
	C 74-81	Студент знає програмний матеріал повністю, має практичні навички, але недостатньо вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми.
Задовільно	D 64-73	Студент знає основні теми курсу, має уявлення про проблематику поставлених питань, але його знання мають загальний характер, відповіді не підкріплені прикладами. При виконанні практичних завдань допускає помилки.
	E 60-63	Студент має прогалини в теоретичному курсі та практичних вміннях. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні.
Незадовільно	X	Студент має фрагментарні знання з теми змістового модулю. Не

	35-59	володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал.
	F 1-34	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно.
Залік		
Зараховано	A 90-100	Студент має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу. Має чіткі адекватні наукові уявлення про закономірності діяльності органів та систем організму, її функціональних відділів, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, її мету та завдання. Опанував методологією основних біологічних досліджень, вміє грамотно інтерпретувати їхні результати. Вміє самостійно провести деякі базові методики та адекватно оцінювати функціональні можливості здорової людини для розробки раціональних принципів професійного відбору. Володіє вміннями на рівні професійної компетенції – застосовувати набуті знання у педагогічній діяльності.
	B 82-89	Студент має міцні ґрунтовні знання з усього теоретичного курсу, виконує практичну роботу без помилок, але може допустити незначні неточності в формулюванні понять чи при інтерпретації результатів. Вміє застосовувати набуті знання на алгоритмічному рівні, продуктивний рівень виявляється епізодично. Недостатньо володіє вміннями доводити, пояснювати будову організму. Володіє вміннями на рівні професійної компетенції – застосовувати набуті знання у педагогічній діяльності.
	C 74-81	Студент знає програмний матеріал повністю, має практичні навички проведення основних біологічних досліджень, але не вміє самостійно мислити, не може вийти за межі певної теми. Рівень самостійності мислення недостатній: під час виконання роботи вимагає інструкцій. Професійна компетентність має обмеження у виконанні завдань творчого характеру.
	D 64-73	Студент знає основні теми курсу, має уявлення про основні закономірності роботи систем організму, але його знання мають загальний характер. Не вміє встановлювати основні закономірності. Пояснення основних біологічних процесів відбувається на емпіричному рівні. Не вміє встановлювати логічну послідовність подій, допускає помилки у визначенні основних понять. Професійні вміння мають розрізнений характер, що свідчить про низький рівень сформованості педагогічної компетентності.
	E 60-63	Студент знає основні теми курсу, має уявлення про функціонування систем та органів, але його знання мають загальний характер. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні. Професійні вміння мають розрізнений характер, що свідчить про низький рівень сформованості професійної компетентності.
Незараховано	X 35-59	Студент має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змоги оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.
	F 1-34	Студент повністю не знає програмного матеріалу, не працював в аудиторії з викладачем або самостійно.
Реферат, доповідь, курсова, дипломна робота		
Відмінно	A 90-100	Запропонована студентом робота викладена в обсязі, що вимагається, оформлена грамотно, спирається на базовий теоретичний і практичний матеріал, містить нову, нетрадиційну інформацію з даного питання і пропозиції щодо практичного застосування.

Добре	В 82-89	Запропонована студентом робота викладена в обсязі, що вимагається, оформлена грамотно, спирається переважно на базовий теоретичний і практичний матеріал, містить фрагменти нової, нетрадиційної інформації.
	С 74-81	Запропонована студентом робота викладена в необхідному обсязі, оформлена грамотно, включає базовий теоретичний та практичний матеріал, але містить певні недоліки у висвітленні питань, яке досліджувалось.
Задовільно	Д 64-73	Робота містить базовий теоретичний та практичний матеріал, але не має практичного виходу. Виклад матеріалу неточний, присутні недоліки у висвітленні теми.
	Е 60-63	Робота містить базовий теоретичний та практичний матеріал, але тема розкрита неповністю. Виклад матеріалу неточний, присутні недоліки у висвітленні теми. Обсяг запропонованої роботи не відповідає вимогам.
Незадовільно	Х 35-59	Робота базується на фрагментарних знаннях з курсу. Тема дослідження не розкрита.
	Ф 1-34	Робота не виконана.

9. Методичне забезпечення дисципліни

1. опорні конспекти лекцій;
2. навчальні посібники;
3. робоча навчальна програма;
4. збірка контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
5. засоби підсумкового контролю (комплекти друкованих завдань для підсумкового контролю).

10. Рекомендована література

Базова (основна) література:

1. Антонік В.І. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури: навчальний посібник / В.І. Антонік, І.П. Антонік, В.Є. Андріанов. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2009. – 384 с.
2. Валецька Р.О. Основи валеології. Підручник / Р.О. Валецька. – Луцьк: Волинська книга, 2007. – 348 с.
3. Грибан В.Г. Валеологія: Підручник / В.Г. Грибан. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 214 с.
4. Єрошкіна Т.В. Основи санонології: навч. посіб. / Т. В. Єрошкіна. – Д.: РВВ. ДНУ, 2007. – 84 с.
5. Іващук Л.Ю. Валеологія. Навчальний посібник/ Л.Ю. Іващук, С.М. Онишкевич. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 400 с.
6. Неведомська Є. О. Вікова фізіологія, валеологія і шкільна гігієна: навч.-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ.

небіол. спец. вищ. навч. закл.] /Є. О. Неведомська, І. М. Маруненко. – 8-ме вид., перероб. і доп. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 46 с.

7. Полушкін П. М. За здоровий спосіб життя: навч. посіб. / П. М. Полушкін, Т. В. Єрошкіна, В. О. Татаровський, О. В. Хандюк. – Д.: ДНУ, 2006.– 72 с.

8. Сапин М. Р. Анатомия и физиология детей и подростков / М. Р. Сапин, З. Г. Брыксина - 3-е изд., стереотип. – М.: Академия, 2004. – 456 с.

9. Хрипкова А. Г. Вікова фізіологія / А. Г. Хрипкова. – К.: Вища школа, 1982. – 272 с.

10. Хрипкова А. Г. Возрастная физиология и школьная гигиена: Учебное пособие для педагогических институтов / А. Г. Хрипкова, М. В. Антропова, Д. А. Фарбер. – М.: Просвещение, 1990. – 318 с.

11. Щупак, Н. Б. Харчування і здоров'я людини / Н. Б. Щупак, Г. А. Дунаєвський – К.: Здоров'я, 1998. – 136 с.

Допоміжна література:

1. Айзман Р. И. Возрастная анатомия, физиология и школьная гигиена: Учебное пособие/ Р. И. Айзман, Я. Л. Завьялова, Н. Ф. Лысова, В. М. Ширшова. - М.: СУИ, 2009. – 398 с.

2. Головацький А. С. Анатомія людини. У трьох томах. Том перший / А. С. Головацький, В. Г. Черкасов, М. Р. Сапін, Я .І. Федонюк. – Вінниця: Нова книга, 2019.- 368 с.

3. Маруненко І. М. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Курс лекцій / І. М. Маруненко, Є. О. Неведомська, В. І. Бобрицька. – К.: Професіонал, 2006. – 480 с.

4. Тарасюк В. С. Ріст і розвиток людини: Підручник / В. С. Тарасюк, Н. В. Титаренко, І. Ю. Андрієвський. – К.: Медицина, 2008. – 400 с.

5. Свиридов О. І. Анатомія людини: Підручник / За ред. І. І. Бобрика. – К.: Вища шк., 2000. – 399 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.lnu.edu.ua/faculty/bzhd/LifeSafety.htm>

2. Медичний портал - <http://www.zdorovya.in.ua>

3. Українські підручники онлайн - <http://pidruchniki.ws>

1. <http://www.rubicon.com/> - Рубікон – найбільший енциклопедичний ресурс Інтернету.

2. catalog.iot.ru – каталог освітніх ресурсів Інтернет.

3. Довідкова система URL:<http://www.d-inter.ru/telia>

4. Вікіпедія ua.wikipedia.org/wiki/

Зміни та доповнення до робочої програми

----- н.р.

Протокол № __ від «__» _____ р.

Завідувач кафедри _____